

Tillfällig reducereing av momssatsen på sällanköpsvaror

Innehållsförteckning

1. Inledning
2. Den tillfälliga momsreduceringen år 1974
3. Konsumtionseffekternas storlek från momsreduceringen år 1974
4. Effekter av en momsreducering idag med 5 procentenheter på sällanköpsvaror
5. Problem med att begränsa en momsreducering till sällanköpsvaror

1. Inledning

Den ekonomiska konjunkturen varierar runt en långsiktig ekonomisk tillväxtbana. Dessa konjunktursvängningar beror på variationer i allmän efterfrågan, medan ekonomisk tillväxt beror på arbetsutbud, utbildning och teknisk utveckling. När man diskuterar ekonomisk-politiska åtgärder, är det helt väsentligt att veta vilket problem man vill lösa. Är det för låg allmän efterfrågan eller är det för låg ekonomisk tillväxt, vilket är detsamma som att fråga sig om problemet är konjunkturrellt eller strukturellt. Detta papper handlar om att lösa konjunkturrella problem.

I allmän efterfrågan ingår privat och offentlig konsumtion, privata och offentliga investeringar samt export. Dagens konjunkturavmattning beror främst på en relativt svag utveckling av privat konsumtion. Därför kommer detta papper att behandla en lämplig åtgärd för att tillfälligt stimulera privat konsumtion.

Idag har vi en självständig riksbank som bestämmer vilken korträntenivå som ska råda i ekonomin. Genom att reglera räntenivån ska riksbanken se till att inflationen är låg, dvs. ligger på 2 ± 1 procent. När riksbanken når detta mål, anses konjunkturen vara rimligt stabiliserad. Detta beror på att det finns ett samband mellan inflation och utveckling av allmän efterfrågan. När inflationen sjunker och närmar sig 1 procent, beror detta ofta på att allmän efterfrågan har försvagats. Då ska riksbanken sänka räntan för att stimulera utveckling av allmän efterfrågan upp till en takt där inflationstrycket i ekonomin blir ca 2 procent. Börjar inflationen i stället att öka till 3 procent, ska riksbanken höja räntan för att därigenom dämpa allmän efterfrågan och sänka inflationstrycket.

En självständig riksbank har på detta sätt även ansvaret för konjunkturpolitiken. Skulle finanspolitiken börja genomföra konjunkturstimulerande åtgärder och därmed påverka inflationstrycket, är det stor risk att dessa åtgärder kommer att motverkas av att riksbanken då bedriver en stramare penningpolitik. I en lågkonjunktur bör därför inte finanspolitiken stimulera allmän efterfrågan utan riksbanken ska i stället sänka räntan.

I vissa lägen kan det dock finnas skäl för finanspolitiken att genomföra konjunkturstimulerande åtgärder. Räntan kan redan i utgångsläget vara så låg att utrymmet för ytterligare räntesänkningar är starkt begränsat. Man kan önska en snabbare konjunkturstimulans än vad en räntesänkning kan ge, eftersom denna väntas få effekt först efter ca 1 år. Om konjunkturprognoser tyder på att allmän efterfrågan kommer att öka starkt under nästa år kan en räntesänkning därför framstå som en olämplig åtgärd.

Idag ligger riksbankens reporänta på rekordlåga 1,5 procent och utrymmet för ytterligare räntesänkningar blir alltmer begränsat. Det finns därför skäl för att studera om inte finanspolitiken nu skulle kunna spela en roll i konjunkturpolitiken.

Lågkonjunkturen idag beror främst på att hushållens samlade konsumtionsutgifter understiger deras samlade inkomster i högre grad än vad som är förenligt med långsiktig balans. Den del i allmän efterfrågan som består av privat konsumtion behöver således en tillfällig stimulans. Konjunkturpolitik handlar just om sådana tillfälliga åtgärder. Riksbanken sänker räntan för att senare höja den. Om finanspolitiken skulle bedriva konjunkturpolitik borde tillfälliga åtgärder då användas.

En tillfällig stimulans av hushållens köpkraft och privata konsumtion genom att tillfälligt sänka skatter eller öka transfereringar framstår som lämpligare åtgärder än att tillfälligt öka offentlig konsumtion. Den offentliga sektorns utbyggnad bör i stället styras av strukturella skäl, dvs. hur stor del av ekonomins produktion som ska ske i den offentliga respektive privata sektorn. Att tillfälligt öka produktionen i offentlig sektor för att senare dämpa den framstår som en olämplig konjunkturstimulerande åtgärd.

Nackdelen med att tillfälligt stimulera hushållens köpkraft är att man kan vänta sig att hushållen vill använda denna tillfälliga förstärkning för att uppnå en jämn konsumtion över livet (enligt den dominerande konsumtionsteorin inom nationalekonomin som kallas för livscykelhypotesen). Detta skulle innebära att varje år kommer hushållens konsumtion att endast öka i en storleksordning som motsvaras av realräntan på denna inkomstförstärkning¹. Även denna marginella konsumtionsstimulans skulle kunna utebli om hushållen förväntar sig framtida skattehöjningar för att återställa försvagningen i de offentliga finansiella nettotillgångarna (detta brukar kallas för Rickardiansk ekvivalens).

En permanent ökning av hushållens köpkraft skulle ge betydligt större effekt det första året, men är inte en konjunkturåtgärd utan en strukturåtgärd. De offentliga finansernas strukturella saldo skulle försämrats vilket inte en tillfällig satsning gör.

Om en tillfällig förstärkning av hushållens köpkraft endast leder till att de nya konsumtionsmöjligheterna sprids ut över återstoden av hushållens liv, måste den finanspolitiska stimulansen betraktas som en ineffektiv konjunkturpolitisk åtgärd. Skulle åtgärden i stället stimulera hushållen att tidigarelägga sina konsumtionsutgifter skulle effektiviteten öka betydligt. Detta gäller framförallt om hushållen skulle stimuleras till att konsumera mer i den rådande lågkonjunkturen och i stället dra ned på konsumtion i en kommande högkonjunktur.

En tillfällig momsänkning kan ge upphov till tidigareläggningseffekter genom att stimulera till konsumtion under den period som momsens är reducerad. En sådan tidigareläggningseffekt skulle kunna ge märkbart positiva effekter på BNP och sysselsättning under den tid som momsens tillfälligt är reducerad. Motsvarande negativa effekter kan dock väntas uppstå under den följande perioden. Detta paper ska försöka uppskatta storleksordningen på de effekter man skulle kunna vänta sig på BNP och sysselsättning samma år som momsens tillfälligt sänks, samt året efter.

Momsuttaget sker idag både öppet och dolt. Det öppna momsuttaget sker vid konsumtion av momspliktiga varor och tjänster. Ett dolt momsuttag ligger i det pris som konsumenten betalar för konsumtion av momsundantagna varor och tjänster och momsuttaget sker i stället genom

---

¹ Se t.ex. Bengt Assarsson "Livscykelhypotesen, konsumtionen och stabiliseringspolitiken", Ekonomisk debatt 1993, nr 7.

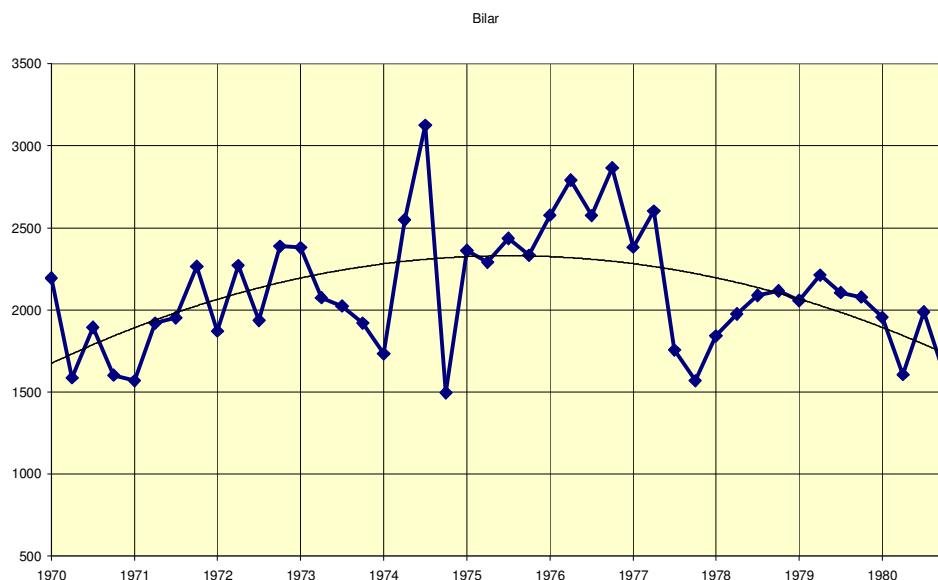
att den ingående momsen i produktionsledet inte är avdragsgill. I detta sammanhang är vi främst intresserade av de effekter som kan uppstå samma år som momsen reduceras. Då hinner sannolikt inte en förändring i det dolda momsuttaget påverka konsumentpriset. Därför studerar vi endast hur momsreduceringen kan påverka det öppna momsuttaget.

Genom att studera den tillfälliga momssänkningen som genomfördes år 1974, kan man få en uppfattning om vilka effekter en tillfällig momssänkning skulle kunna ge idag. I avsnitt 2 beskrivs denna tillfälliga momssänkning och i avsnitt 3 beskrivs i vilken storleksordning som konsumtionen av sällanköpsvaror kan ha blivit påverkad. Resultaten används i avsnitt 4 för att beräkna vilka effekter som en tillfällig momssänkning på sällanköpsvaror skulle kunna få idag. Slutligen diskuteras vissa problem i avsnitt 5 som kan uppstå då man endast reducerar momsen på sällanköpsvaror.

2. Den tillfälliga momssänkningen år 1974

Den 13 mars år 1974 beslutade riksdagen att tillfälligt sänka momssatsen från 1 april och fram till 15 september samma år. Momssatsen sänktes temporärt från 15 procent ned till 12 procent. Nästan 60 procent av konsumtionen var då momsbelagd, främst varor och livsmedel men även en reducerad del av hushållens hotell- och restaurangutgifter (60-procentregeln). Den tillfälliga köpkraftsförstärkningen kan uppskattas till knappt 2 miljarder kronor², vilket utgjorde knappt 1 procent av hushållens konsumtionsutgifter.

Genom att studera konsumtionsutvecklingen för olika varugrupper ordnade efter varaktighet under 1970-talet kan man få en uppfattning om vilka konsumtionseffekter som denna temporära momssänkning kan ha medfört. Man kan förvänta sig att tidigareläggningseffekterna är betydligt högre för varaktiga och delvis varaktiga varor (t.ex. bilar, vitvaror, möbler och kläder) än vad den är för icke varaktiga varor (t.ex. livsmedel, sprit, bränsle och bensin). Ju varaktigare en konsumtionsvara är, desto lättare kan den antas vara att omfördela över tiden. Detta tyder även de följande diagrammen på.

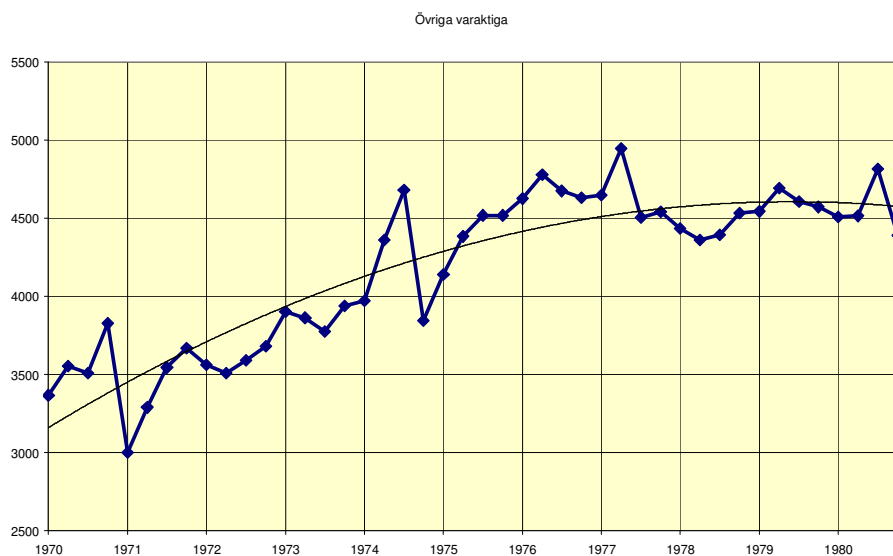

Diagram 1: Hushållens inköp av bilar, miljoner kronor i 1980 års priser, samt en anpassad trendlinje.

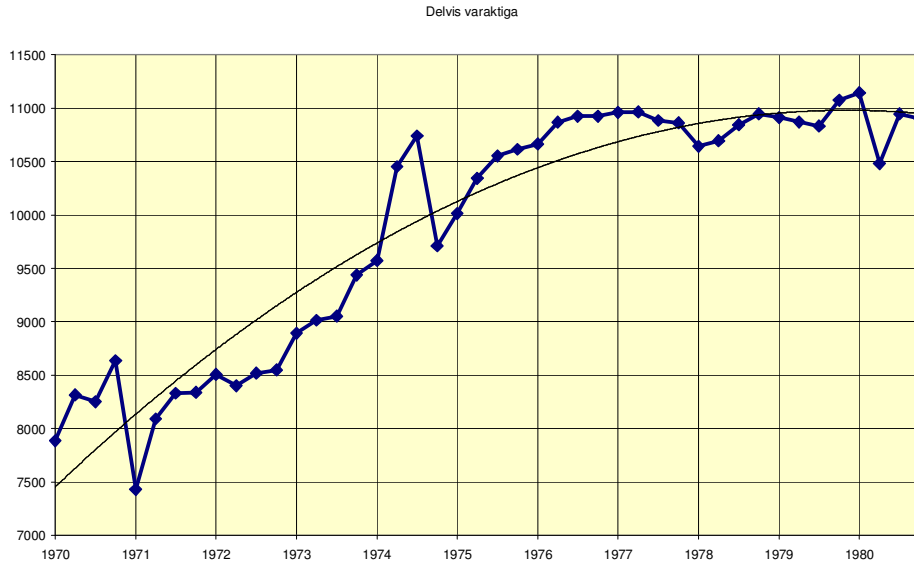
² För år 1974 uttrycks alla volymförändringar i 1980 års penningvärde.

Av diagram 1 framgår att under 1973 började bilkonsumtionen att alltmer avvika nedåt från trendlinjen. I samband med momssänkningen andra kvartalet 1974 skjuter konsumtionen fart och når sin högsta punkt under tredje kvartalet innan momsen åter höjs. När momssatsen åter var höjd under det fjärde kvartalet, når bilkonsumtionen sin lägsta punkt. Genom att momssänkningen beslutades under första kvartalet, dämpades konsumtionsutgifterna då i väntan på momssänkningen. Det verkar främst vara planerad konsumtion för det fjärde kvartalet som har tidigarelagts. Mellan tredje och fjärde kvartalet sjönk konsumtionen med 1,7 miljarder kronor och ökade nästa kvartal med 0,8 miljarder kronor.

I diagram 2 visas konsumtionsutvecklingen av övriga varaktiga varor. Konsumtionseffekterna är likartade som för bilar men inte lika stora. Mellan tredje och fjärde kvartalet föll denna konsumtion med 0,9 miljarder kronor. En liknande konsumtionsutveckling inträffade för delvis varaktiga varor (se diagram 3) där konsumtionen mellan dessa kvartal föll med 1 miljard kronor.

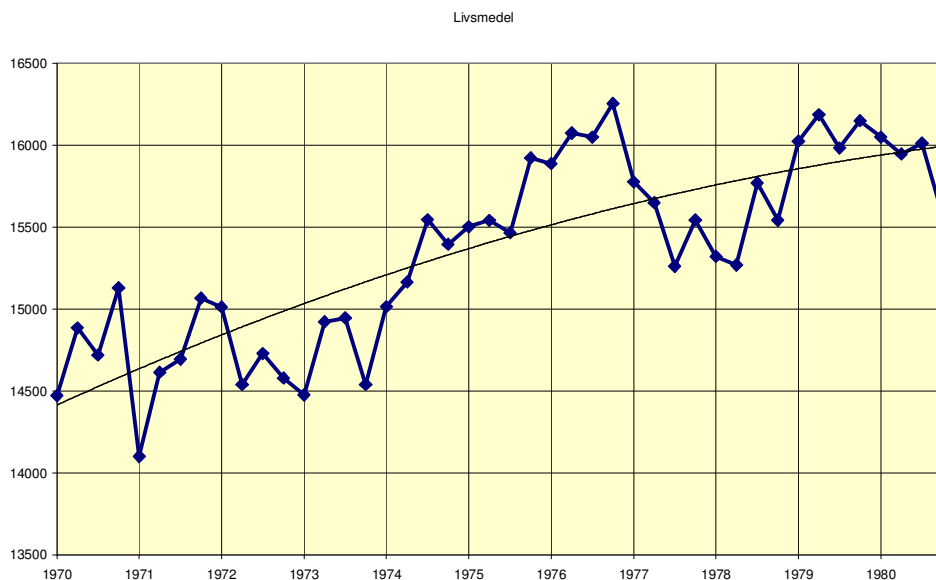

Diagram 2: Hushållens inköp av övriga varaktiga varor, miljoner kronor i 1980 års priser, samt en anpassad trendlinje.

Diagram 3: Hushållens inköp av delvis varaktiga varor, miljoner kronor i 1980 års priser, samt en anpassad trendlinje.

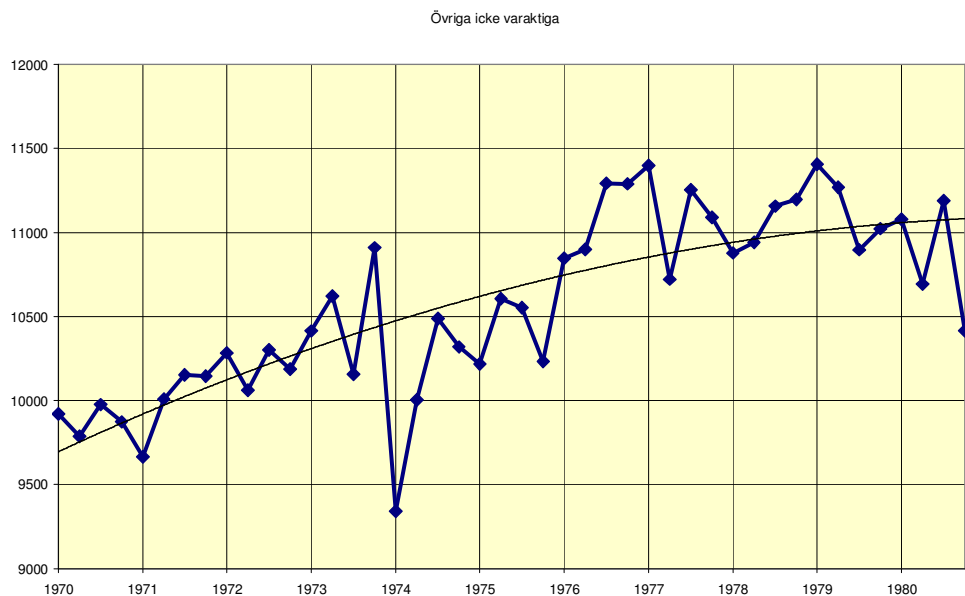
Denna momsänkning på varaktiga och delvis varaktiga varor år 1974 berörde hälften av det öppna momsuttaget. Det övriga öppna momsuttaget skedde på livsmedel samt på vissa utgifter för övriga icke varaktiga varor (alkohol och tobak) och övriga tjänster (hotell- och restaurangbesök). Momsuttaget på livsmedel verkar inte ha givit upphov till några märkbara förskjutningar i tiden av konsumtionsbeslut (se diagram 4), vilket tyder på att en tillfällig momsänkning på livsmedel inte är ett lämpligt åtgärd för att tidigarelägga konsumtion.

Diagram 4: Hushållens inköp av livsmedel, miljoner kronor i 1980 års priser, samt en anpassad trendlinje.

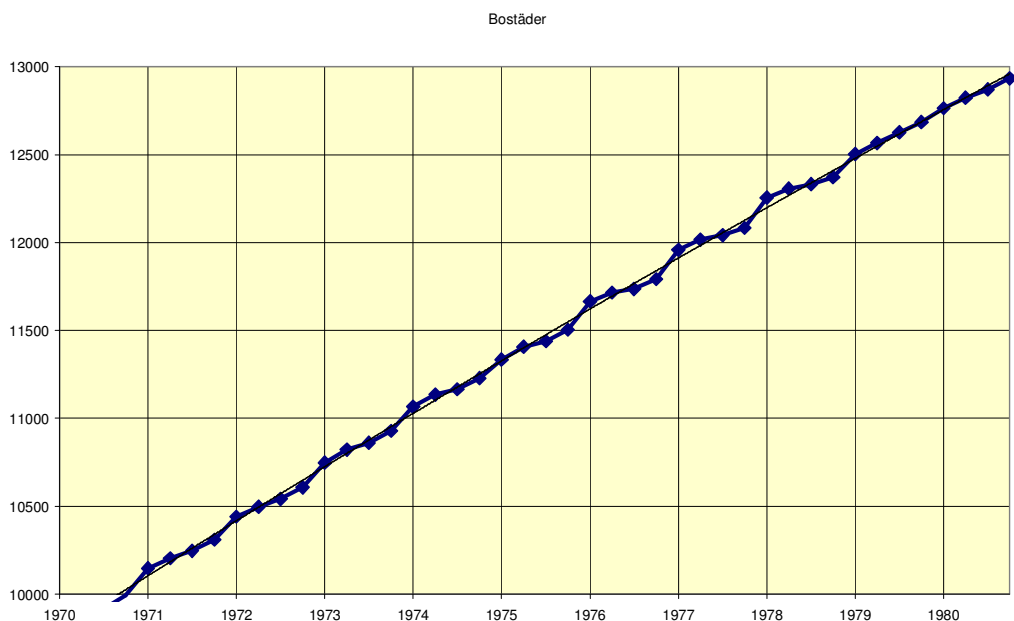
Det öppna momsuttaget på övriga konsumtionsgrupper skedde på mindre delar och det är svårt att se några utslag i statistiken. Konsumtionsgruppen övriga icke varaktiga varor består till

stor del av bränslen och bensin som dessutom var momsbefriade år 1974. Den kraftiga konsumtionsnedgången för denna grupp under kvartal 1 år 1974 som visas i diagram 5 har därför andra orsaker och beror sannolikt främst på de kraftiga oljeprishöjningarna som genomfördes mot slutet av 1973.

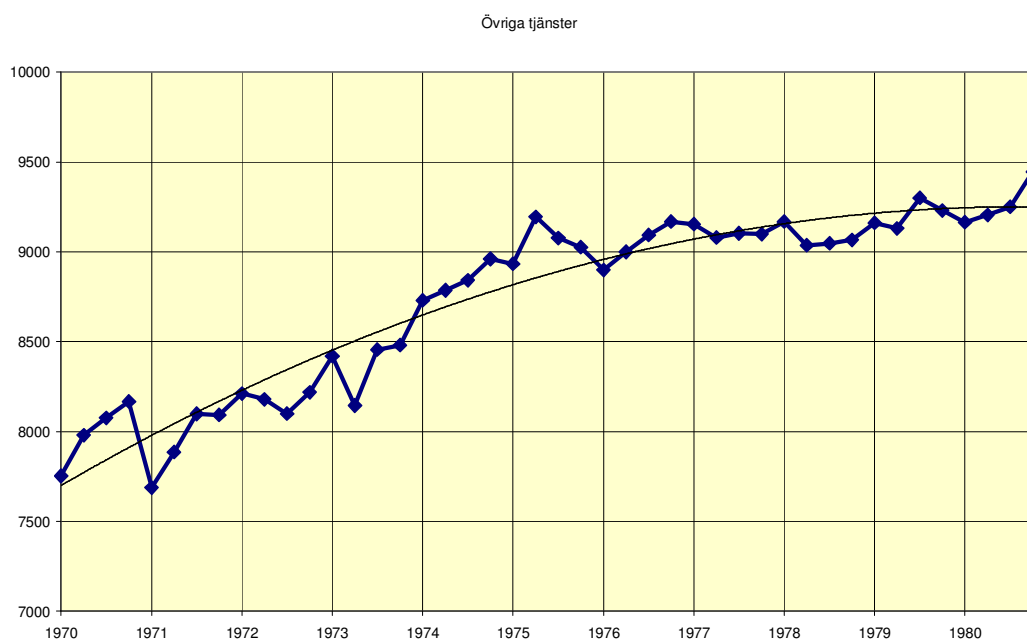

Diagram 5: Hushållens inköp av övriga icke varaktiga varor, miljoner kronor i 1980 års priser, samt en anpassad trendlinje.

Bostadskonsumtionen uppvisar en stabil utveckling över tiden (se diagram 6). I bostadskonsumtionen sker endast ett dolt momsuttag och den tillfälliga momsreduceringen kan därför främst ha givit effekter i producentledet. I konsumtionen av övriga tjänster var en del momsbefriade och hotell- och restaurangtjänster var endast delvis momsbelagda. Utvecklingen av denna konsumtionspost visar inga märkbara effekter från momsreduceringen (se diagram 7).

Diagram 6: Hushållens bostadskonsumtion, miljoner kronor i 1980 års priser, samt en anpassad trendlinje.

Diagram 7: Hushållens inköp av övriga tjänster, miljoner kronor i 1980 års priser, samt en anpassad trendlinje.

Den tillfälliga momssänkningen under 1974 varade nästan två kvartal (165 dagar). När jämförelser med 1974 görs i den fortsatta framställningen har, av förenklingsskäl, detta approximerats med att momsen var reducerad under två kvartal, dvs. 180 dagar. Detta har ingen märkbar inverkan på resultaten.

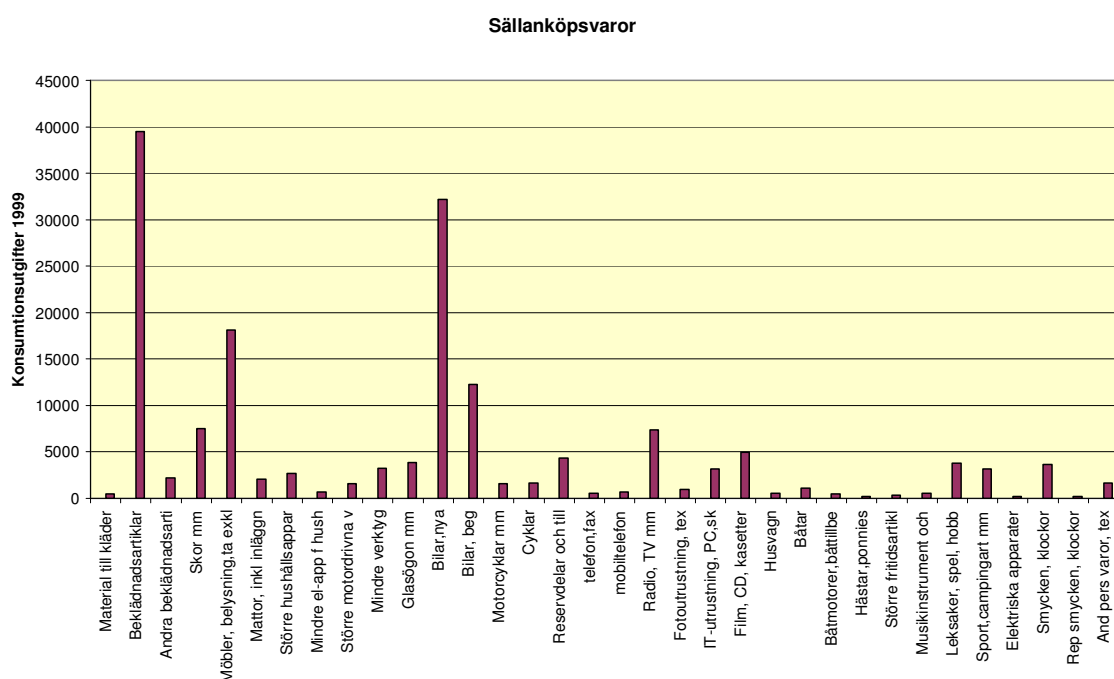
Momssänkningens kostnader och köpkraftsförstärkningens effekter uppskattas till 1,7 miljarder kronor (statisk beräkning). År 1974 låg den långa räntan på 10 procent och inflationsförväntningarna kan antas ha legat på 8 procent, vilket skulle innebära att realräntan

låg på två procent. Då skulle, enligt livscykelhypotesen, hushållen konsumera 2 procent av köpkraftsförstärkningen varje år, vilket skulle innebära en marginell årlig konsumtionsstimulans på 0,03 miljarder kronor.

Realräntans storlek har betydelse för hur mycket man vill låna för att kunna tidigarelägga konsumtion. Ju lägre realränta, desto mer vill hushållen låna och desto mer konsumtion blir tidigarelagd. Storleken på momssänkningens tidigareläggningseffekter beror därför på realräntans storlek. En tumregel kan vara att momssatsens reducering åtminstone bör vara högre än realräntan, eftersom då överstiger vinsterna av tidigareläggning dess lånekostnader. Ju högre realränta, desto större momsreducering skulle då krävas.

3. Konsumtionseffekternas storlek från momsreduceringen år 1974

Här redogörs först för den metod som har använts för är att försöka uppskatta vilka konsumtionseffekter som den tillfälliga momssänkningen under två kvartal år 1974 har medfört. Metoden består i att, utifrån data om den faktiska konsumtionsutvecklingen i nationalräkenskapernas kvartalsstatistik, konstruera en konsumtionsutveckling av varaktiga och delvis varaktiga varor (sällanköpsvaror) som kunde tänkas ha skett om inte momssatsen tillfälligt hade sänkts. I diagram 8 visas en uppdelning av hushållens konsumtionsutgifter på sällanköpsvaror. Det framgår att kläder och bilar är de största konsumtionsposterna.

Diagram 8: Hushållens konsumtionsutgifter på sällanköpsvaror år 1999. Miljoner kronor i 1999 års priser.

Effekterna från den tillfälliga momsreduceringen är beräknade utifrån ett antal antaganden (kvartalen är numrerade så att momssatsen blir reducerad under kvartal 2 och 3):

1. Köpkraftseffekten har beräknats till 1,7 miljarder kronor³. Enligt livscykelhypotesen kommer denna tillfälliga inkomstförstärkning att användas till konsumtion jämt fördelat

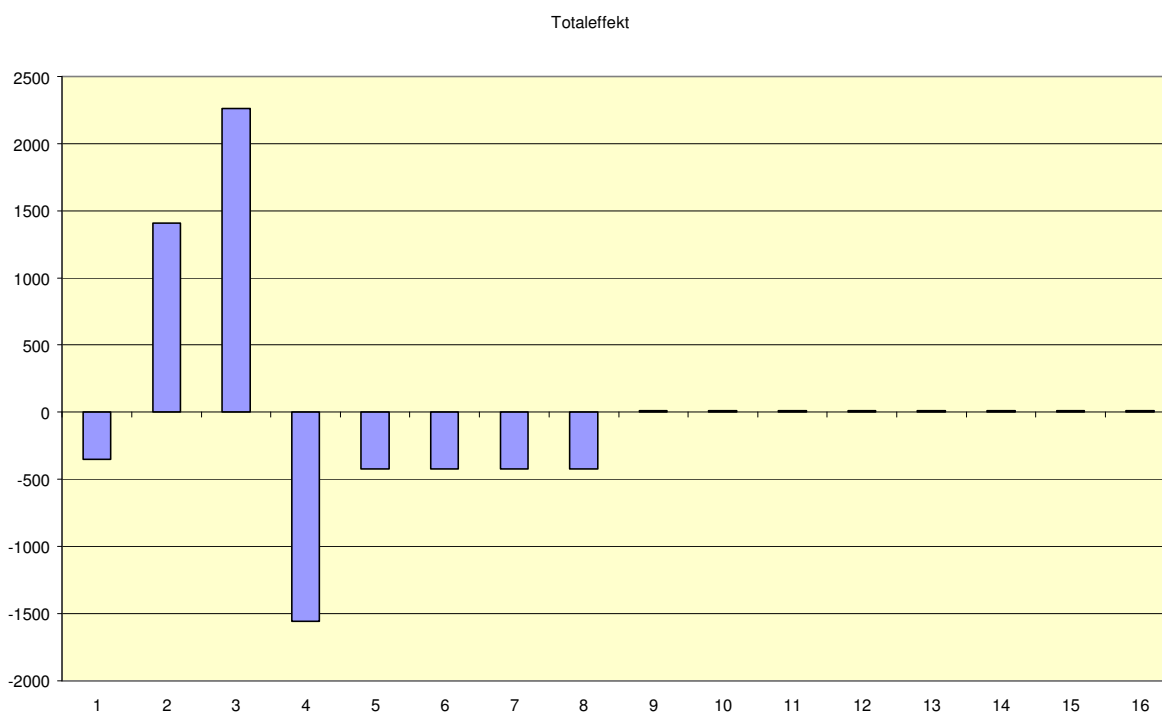
³ Alla ekonomiska storheter år 1974 är angivna i 1980 års pris.

över individernas återstående liv. Det innebär att ungefär realränteavkastningen på köpkraftsförstärkningen kommer att konsumeras varje år.

2. En senareläggningseffekt antas ske under kvartal 1 och tidigareläggningseffekter antas omfatta kvartalen 4-8. Dessa konsumtionseffekter har antagits bli flyttade till kvartal 2 och 3. Det är främst konsumtion från kvartal 4 som tidigareläggs. För kvartalen 5-8 har tidigareläggningens storlek antagits vara lika stora.
3. Om inte momsatsen hade reducerats har antagits att konsumtionen skulle ha följt en linjär bana mellan kvartal 0 (kvartalet före kvartal 1) och kvartal 5.

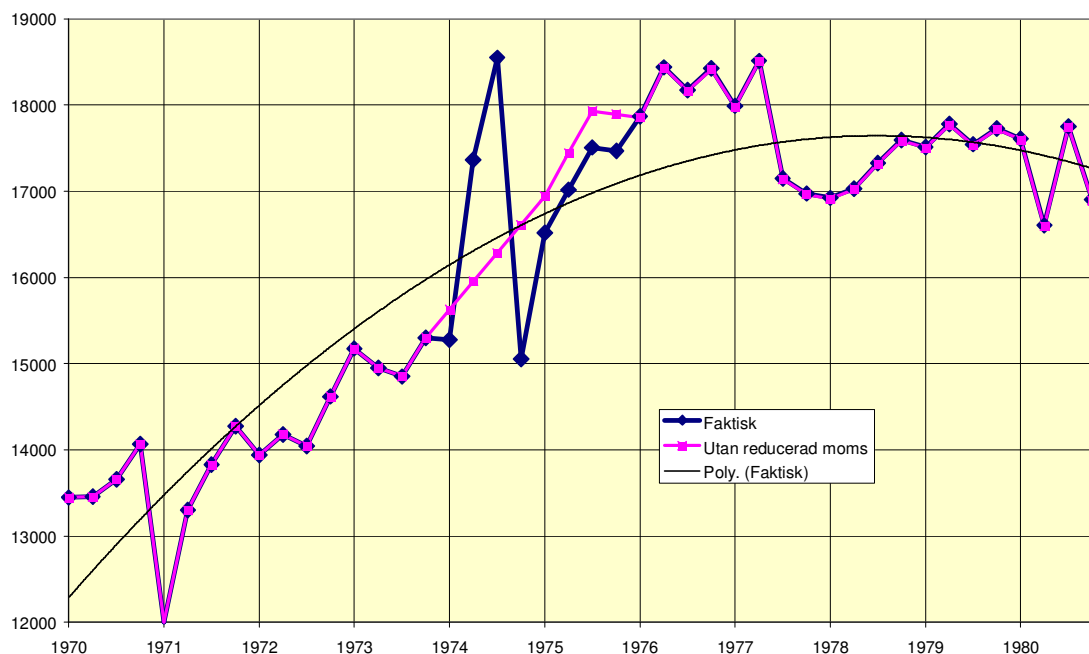
Utifrån dessa antaganden kan effekterna från den tillfälliga momsreduceringen samt en konsumtionsutveckling utan momsreducering beräknas för varje kvartal under åren 1974 och 1975. De beräknade effekterna redovisas i diagram 9.

Diagram 9: Beräknade effekter på konsumtion av sällanköpsvaror vid en tillfällig momsreducering från 15 till 12 procent under kvartalen 2 och 3 år 1974, miljoner kronor i 1980 års priser.

Enligt de antaganden som gjorts, är det endast kvartalen 1-8 som berörs av att konsumtionen flyttas till kvartal 2 och 3. Köpkraftseffekten berör alla kvartal fr.o.m. kvartal 2. Här har antagits att den ökade köpkraften har använts till att endast köpa sällanköpsvaror. Trots detta blir konsumtionseffekten marginell, vilket framgår av noteringarna för kvartal 9 och framåt (se diagram 9). Med hjälp av dessa beräknade effekter kan en tänkt konsumtionsutveckling konstrueras, som skulle kunnat ha inträffat om inte momsatsen tillfälligt hade reducerats (se diagram 10 nedan):

Varaktiga varor totalt (inklusive delvis varaktiga)

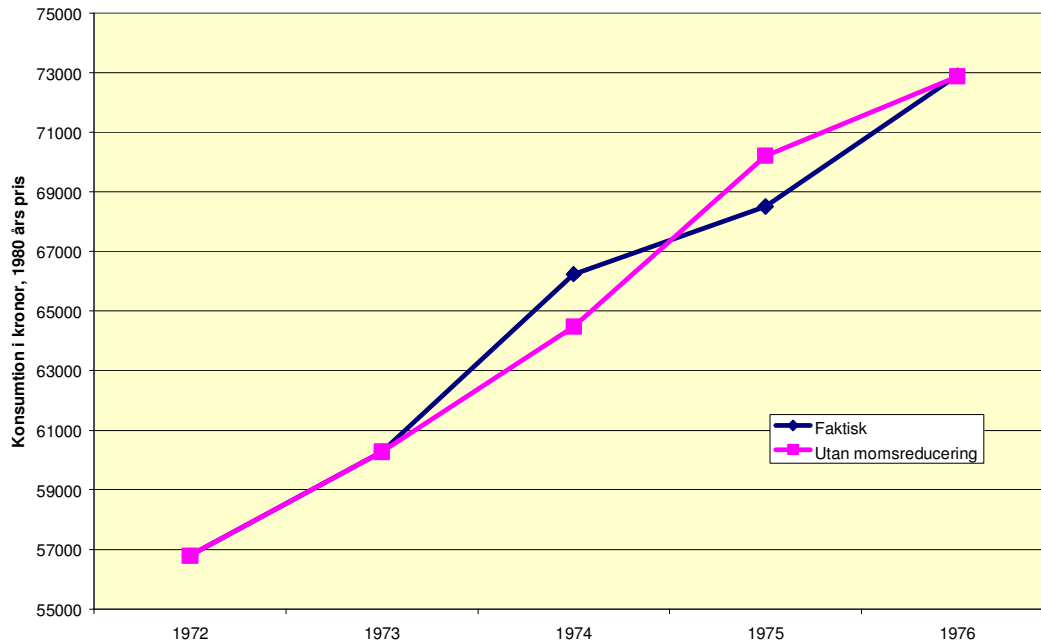
Diagram 10: Utvecklingen av faktisk konsumtion av sällanköpsvaror och en beräknad konsumtionsutveckling som skulle ha kunnat inträffa om inte momsens tillfälligt hade reducerats 1974. En trendlinje för den faktiska utvecklingen är inlagd. Miljoner kronor i 1980 års priser.

Konsumtionen av sällanköpsvaror varierar stort under år 1974. Dessa svängningar kan sannolikt till en del fångas upp av lagerförändringar. Därför kan man förvänta sig att produktion och sysselsättning varierar betydligt mindre under året och det framstår som mer rimligt att beräkna en helårseffekt på produktion och sysselsättning som inkluderar alla fyra kvartal under 1974, dvs. inte endast de två kvartal där momsens var reducerad utan även kvartalet före och efter. Därför har de sammanlagda konsumtionseffekterna beräknats för kvartal 1-4. Detsamma har gjorts för kvartal 5-8.

Resultatet blir att den tillfälliga momsreduceringen har givit en konsumtionsstimulans av sällanköpsvaror för kvartal 1-4 (hela år 1974) på 2,7 procent och för kvartal 5-8 en konsumtionsdämpning på -2,4 procent (dessa effekter är beräknade relativt en beräknad utveckling utan tillfällig momsreducering).

Momsreduceringen skapade utrymme för att kunna sänka priset med 2,6 procent, vilket medförde att konsumtionen av sällanköpsvaror för helåret 1974 kan beräknas ha blivit 2,7 procent högre. Detta kan tyda på en elasticitet för tidigarelagd konsumtion av sällanköpsvaror på ca -1 ($-2,7/2,6=-1,04$).

Effekter på konsumtion av sällanköpsvaror av tillfällig momssänkning

Diagram 11: Konsumtionsutvecklingen av sällanköpsvaror med och utan den tillfälliga momsreduceringens inverkan från år 1974.

I diagram 11 framgår den tidigareläggningseffekt av konsumtion som den tillfälliga momsreduceringen beräknas ha givit upphov till. Detta kan väntas ha givit upphov till tidigareläggning av produktion och sysselsättning. Omfattningen av denna tidigareläggning beror på hur stor del av konsumtionen av sällanköpsvaror som riktar sig mot inhemsk produktion samt hur stor del av BNP som består av produktion av sällanköpsvaror.

Kostnaden för en tillfällig momssänkning beror på sänkningens storlek samt hur länge momssatsen är sänkt. År 1974 kan den beräknats ha kostat knappt 2 miljarder kronor. Kostnaden i form av lägre momsintäkter på den konsumtion som tidigarelagts är av mindre betydelse och beräknas ha uppgått till mindre än 0,1 miljard kronor.

Varje kvartal som momsen är sänkt, innebär relativt stora skattebortfall. Den lägre momssatsen ska inte råda längre än att de flesta hushåll hinner genomföra en önskad tidigareläggning av konsumtion som står i proportion till momsreduceringens storlek. Två kvartal framstår som en tillräckligt lång period för detta. Att förlänga perioden för tillfällig momssänkning skulle kosta relativt mycket i förlorade momsintäkter och sannolikt bidra marginellt till att stimulera till ytterligare tidigarelagd konsumtion.

Genom att koncentrera momsreduceringen till de varor som har visat sig vara känsliga för tillfälliga momsreduceringar, kan kostnaden i form av skattebortfall hållas nere. Nackdelen med denna begränsning är att reduktionen främst kommer att gynna hushåll med hög ekonomisk standard. Dessutom skulle detta kunna strida mot EG:s momsregler samt kunna skapa svåra gränsdagningsproblem. Dessa frågor behandlar i ett senare avsnitt.

4. Effekter av en momsreducering idag med 5 procentenheter på sällanköpsvaror

En sänkning momssatsen med 5 procentenheter på alla momspliktiga varor, dvs. oavsett om de momsbeskattas med satsen 25, 12 eller 6 procent, skulle på årsbasis kosta 34 miljarder kronor⁴. Om åtgärden begränsas till att gälla en sänkning av momsens normalskattesats med 5 procentenheter skulle detta kosta 26 miljarder kronor. Genom att en del av momsuttaget sker dolt (dvs. i den del av producentledet som producerar momsbefriade varor) tillfaller en del av momssänkningen inte konsumenten direkt. Det är också möjligt att en del av momssänkningen på momsbeskattade varor (det öppna momsuttaget) inte heller direkt kommer konsumenterna till del i form av lägre priser utan i stället stannar i producentledet i form av högre vinster.

På kort sikt antas dock här att sänkningen av det dolda momsuttaget endast berör producentledet och inte övervältras till konsumentledet. Sänkningen av det öppna momsuttaget på konsumtionsvaror antas dock komma konsumenterna till del i form av motsvarande prissänkning. Det innebär att en sänkning av normalskattesatsen från 25 till 20 procent skulle kosta 26 miljarder kronor men endast stimulera hushållens köpkraft med 18 miljarder kronor. År 1999 uppgick hushållens disponibelinkomster till 1003 miljarder kronor. Momssänkningen skulle således öka deras köpkraft på kort sikt med 1,8 procent.

När jämförelser görs med år 1974 bör beaktas att i början av år 1974 var ca 50 procent av konsumtionsutgifterna momsbeskattade med normalskattesatsen 15 procent. Nu är 45 procent av hushållens konsumtionsutgifter momsbeskattade med normalskattesatsen 25 procent. Den kortsiktiga realräntan (ungefär ett år) låg då på ungefär 1-2 procent, vilket är ungefär samma nivåer som råder nu (för närvarande ha realräntan sjunkit till 1 procent). Det innebär att man ungefär kan räkna med likartade tidigareläggningseffekter nu som då. Sällanköpsvaror utgör idag 20 procent av hushållens konsumtionsutgifter, medan de utgjorde 25 procent i början av 1970-talet.

En tillfällig momssänkning på alla momspliktiga varor skulle kosta relativt mycket i förlorade momsintäkter och motsvarande köpkraftsförstärkning hos hushållen skulle endast marginellt påverka BNP och sysselsättning under innevarande år. Däremot skulle en relativt stor del av framtida konsumtion kunna tidigareläggas till den period momssatsen är reducerad. Detta gäller framförallt konsumtion av varaktiga och delvis varaktiga varor.

Genom att koncentrera momsreduceringen till de konsumtionsvaror som främst skulle kunna tidigareläggas (dvs. sällanköpsvaror), kan skattebortfallet hållas nere. Skattebortfallet vid momsreducering på sällanköpsvaror under två kvartal skulle uppgå till 3,5 miljarder kronor jämfört med 9 miljarder kronor om alla normalbeskattade varor och tjänster skulle få reducerad moms⁵. Att inkludera alla dessa övriga varor framstår som ekonomiskt ofördelaktigt eftersom tidigareläggningseffekten kan antas vara liten. Den högre köpkraftseffekten kan också antas ge ett marginellt bidrag på årsbasis.

Det kan antas att två kvartal är en lämplig period för momsreducering. Den kan vara tillräckligt lång för att hushållen ska hinna tidigarelägga konsumtion i önskad omfattning. En längre period skulle sannolikt i relativt begränsad omfattning resultera i ytterligare tidigarelagd konsumtion, men skulle kosta relativt mycket i förlorade skatteintäkter.

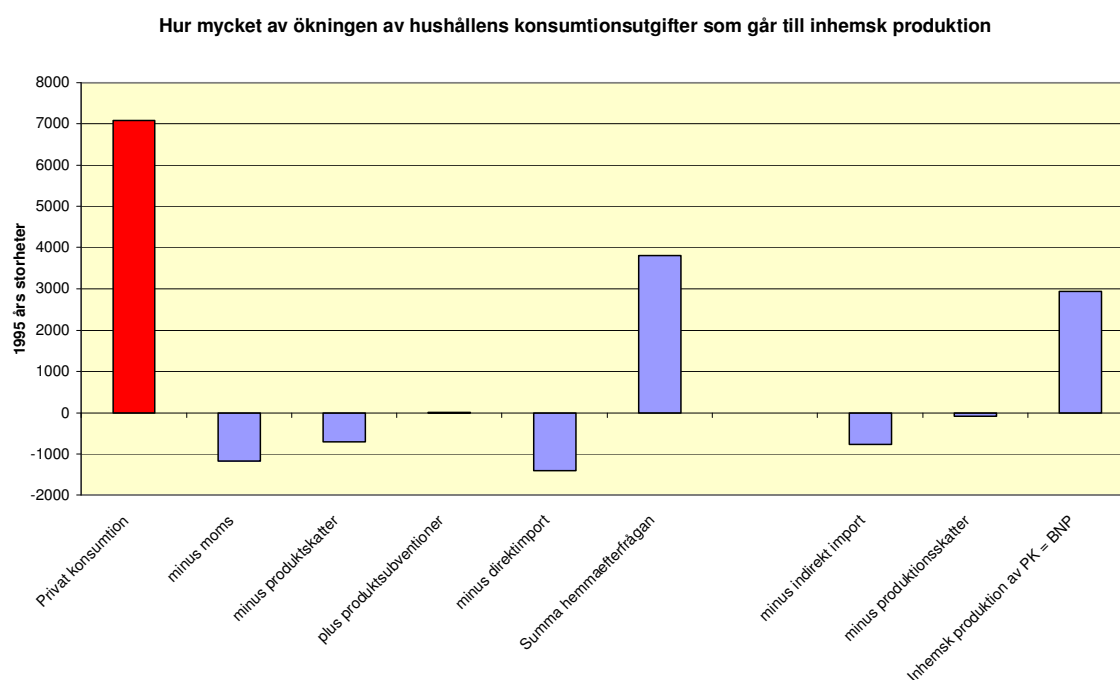
---

⁴ Dessa beräkningar är gjorda på 1999 års konsumtionsutgifter och i 1999 års priser, men med dagens momsregler. En modell för beräkning av öppet och dolt momsuttag har använts.

⁵ Modellberäkningar utförda på år 1995 i detta års priser. I beräkningarna har antagits att inga sällanköpsvaror utgör insatsvaror i produktion av momsbefriade varor och tjänster, vilket skulle innebära att det endast sker ett öppet momsuttag på dessa varor.

En momssänkning på sällanköpsvaror från 25 till 20 procent beräknas medföra att priset på sällanköpsvaror kan sänkas med 4 procent (böcker undantas eftersom de idag är beskattade med satsen 6 procent). Momssatsen är reducerad under två kvartal. Utifrån det antagna elasticitetsvärdet (-1,04, se ovan), kan konsumtionsökningen av sällanköpsvaror beräknas till 4,2 procent. Effekten på BNP blir betydligt mindre och kan beräknas till 0,2 procent.

Den begränsade BNP-effekten beror inte endast på att konsumtionen av sällanköpsvaror utgör en begränsad del av allmän efterfrågan i ekonomin. Den beror också på att hushållens ökning av konsumtionsutgifter inte endast går till att stimulera inhemsk BNP utan en stor del används till att betala för skatter och import av varor. Detta kan åskådliggöras med modellberäkningar. Om momsreduceringen hade skett år 1995, kan konsumtionsökningen av sällanköpsvaror beräknas till 7 miljarder kronor⁶ (se diagram 12).

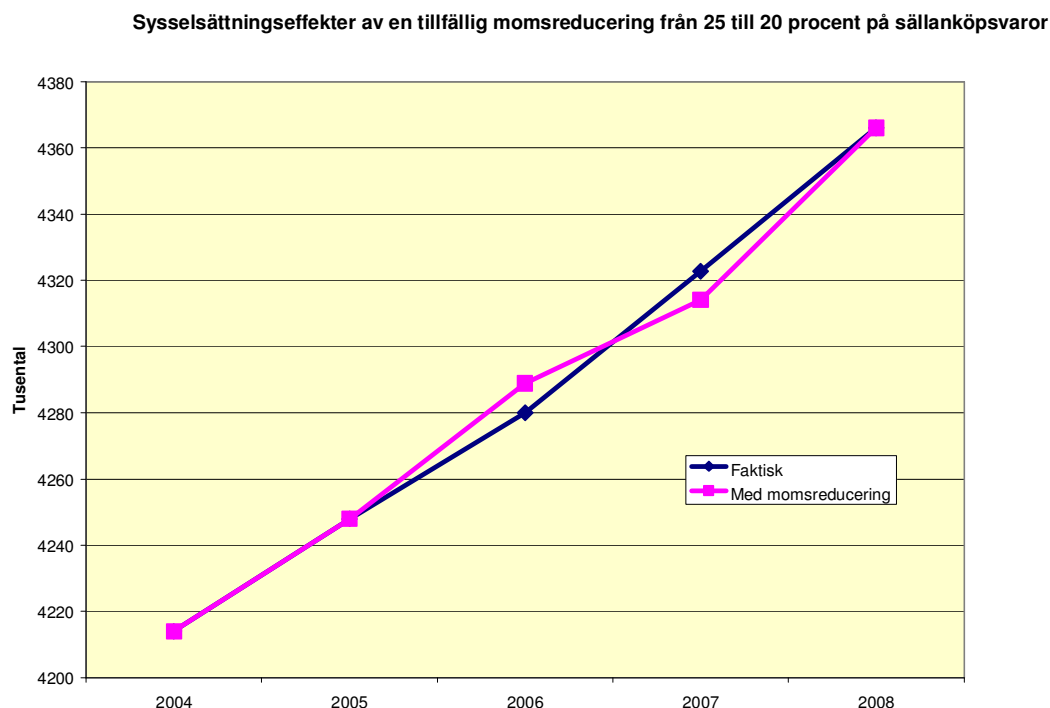
Diagram 12: Vad hushållen betalar för då köper sällanköpsvaror. Beräkningarna är gjorda på data från år 1995⁷.

Av dessa utgifter går sammanlagt 3 miljarder kronor till betalning av moms, produktskatter och direktimport av konsumtionsvaror. Den efterfrågan som riktar sig mot inhemsk produktion av konsumtionsvaror reduceras därför till 4 miljarder kronor. I denna produktion används nästan 1 miljard kronor till betalning av importerade insatsvaror och en mindre del till betalning av produktionskatter. Kvar till betalning av inhemska produktionsfaktorer återstår således 3 miljarder kronor. Detta innebär att av hushållens ökade utgifter på sällanköpsvaror går endast 40 procent ($3/7=0,4$) till stimulans av BNP. BNP-stimulansen begränsas till 0,2 procent.

⁶ I 1995 års priser.

⁷ Inkomstelasticiteter har använts för 18 varugrupper. Med hjälp av dessa har en konsumtionsökning beräknats, där ökningens konsumtionsmönster beror på inkomstelasticiteternas storlek. Hela konsumtionsökningen är kalibrerad så att den motsvarar en ökning av sällanköpsvaror med 4,2 procent. Detta motsvarar en total konsumtionsökning med 0,7 procent.

Om denna tillfälliga momsreducering genomförs under andra och tredje kvartalet 2006, kan detta resultat tyda på att ekonomisk aktivitet motsvarande 10 tusen personer skulle kunna flyttas från år 2007 till år 2006 (se diagram 13). Detta innebär att sysselsättningen år 2007 i stället skulle bli 10 tusen personer lägre.

Diagram 13: En väntad sysselsättningsutveckling (se kurvan faktisk) och en beräknad utveckling om momsen tillfälligt skulle sänkas på sällanköpsvaror från 25 till 20 procent under andra och tredje kvartalet 2006.

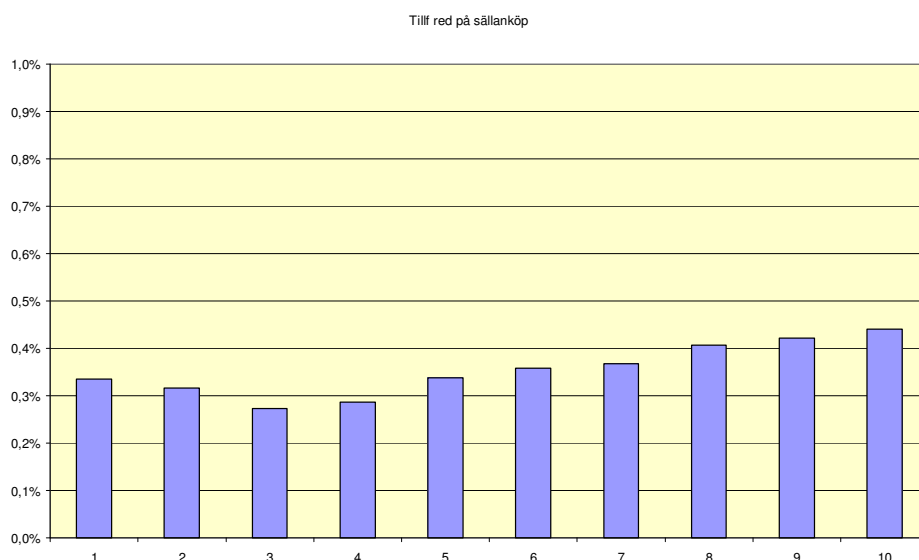
Den lägre sysselsättningen år 2007 skulle kunna motverkas om riksbanken, samtidigt med momssänkningen, sänker räntan med 0,5 procentenheter. En sådan räntesänkning beräknas (enligt riksbanken) att efter ca 1 år kunna ge en sysselsättningsstimulans på ca 10 tusen personer, vilket då skulle motverka den väntade sysselsättningsnedgången år 2007 från den tillfälliga momsreduceringen. En fördel med en kombination av tillfällig momsreducering och räntesänkning är att dessa åtgärder inte kolliderar med önskemål om att hålla de statliga utgifterna under utgiftstaket eller med mål angående det offentliga strukturella saldöt.

5. Problem med att begränsa en momsreducering till sällanköpsvaror

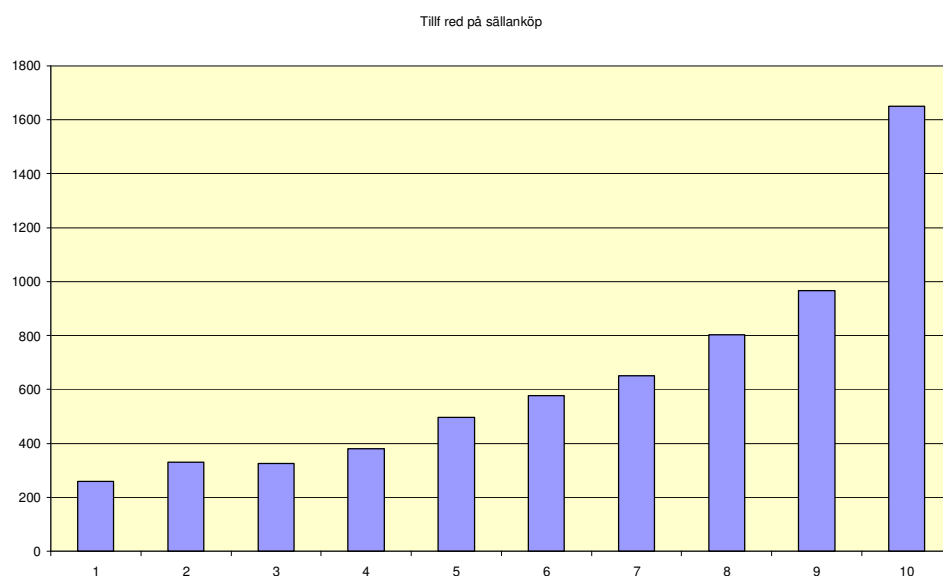
Fördelningseffekter

Om momsreduceringen begränsas till sällanköpsvaror, kommer en viss tillfällig omfördelning av köpkraft att ske till förmån för hushåll med högre ekonomisk standard. Hushåll i decilgrupp 3 väntas på årsbasis få en ökning av ekonomisk standard med något mindre än 0,3 procent medan hushåll i decilgrupp 10 väntas få en ökning på något mer än 0,4 procent (se diagram 14). Skillnaden i ökad ekonomisk standard är dock mindre än 0,2 procent. Räknat i kronor

väntas hushåll i decilgrupp 3 få en tillfällig ökning av sin ekonomiska standard med 300 kronor medan hushåll i decilgrupp 10 väntas få en ökning med 1600 kronor (se diagram 15)⁸.

Diagram 14: Procentuell förändring av ekonomisk standard. Hushållen är grupperade i decilgrupper efter stigande ekonomisk standard.

Diagram 15: Förändring av ekonomisk standard i kronor, hushåll uppdelade i decilgrupper efter stigande ekonomisk standard.

Tillfälliga konsumtionsnedgångar beror ofta på att det främst är hushåll i de högre decilgrupperna som tillfälligt minskar sin konsumtion och i stället ökar sitt finansiella sparande. Ett sätt att motverka dessa konsumtionsnedgångar är därför att stimulera hushåll i de högre decilgrupperna att konsumera mer. Då kan man inte undvika att dessa stimulansåtgärder kommer att innebära förmåner för hushåll i de högre decilgrupperna relativt hushåll i de lägre.

⁸ Dessa beräkningar har utgått från utgiftsandelar från SCB:s HUT-undersökning.

En tillfällig reduktion av momsuttaget på alla varor och tjänster skulle vara neutralt i fördelningshänseende men kosta alltför mycket i förlorade skatteintäkter och inte ge någon märkbart större sysselsättningseffekt jämförd med reduktion på endast sällanköpsvaror. De omfördelningseffekter som tillfälliga momssänkningar på sällanköpsvaror kan väntas ge bör därför i jämförelse med andra åtgärders nackdelar kunna accepteras.

Gränsdragningsproblem

Differentierade momsuttag skapar ofta problem när det gäller att dra en gräns mellan vilka varor och tjänster som ska ha reducerad momssats och vilka som inte ska ha det. Dessa problem kan dock visa sig vara hanterbara när det gäller att skilja på sällanköpsvaror och dagligvaror (icke varaktiga varor). Några problem gentemot momsuttaget på tjänster bör inte uppkomma.

Sällanköpsvaror består främst av kläder, möbler, husgeråd, hushållsapparater, glasögon, fordon (t.ex. bilar och cyklar), elektroniska apparater (t.ex. telefoner, TV-apparater och PC), båtar, musikinstrument, leksaker, sportartiklar, smycken och klockor (se diagram 8 ovan). Böcker hör även hit, men beskattas idag med momssatsen 6 procent och bör därför undantas från momsreduktion. Dagligvaror består främst av livsmedel, sprit, bränslen och trädgårdsprodukter. Det bör för stora grupper av sällanköpsvaror vara relativt enkelt att kunna göra gränsdragningar mot dagligvaror och tjänster, även om det för vissa speciella varor kan uppstå oväntade problem.

EG-rätten

EG-rätten anger vilka varor och tjänster som medlemsländerna får ha reducerad moms på. Enligt denna rätt får Sverige inte införa reducerad moms på de flesta sällanköpsvaror, men det är tillåtet att reducera normalskattesatsen som berör de flesta varor och tjänster. Detta skulle kunna tolkas som att det inte är möjligt att tillfälligt endast reducera momssatsen för sällanköpsvaror och att eventuella tillfälliga momssatsreduktioner i stället måste genomföras på alla varor och tjänster som har normalskattesats, dvs. skattesatsen 25 procent.

Man skulle dock kunna tolka denna EG-rätt som att den endast gäller permanenta momsuttag. Temporära momssatsreduktioner som är begränsade till en så kort period som två kvartal skulle då kunna undantas från denna EG-rätt. Genom att momsreduktionen på sällanköpsvaror skulle vara tillfällig och tidsbestämd till två kvartal skulle det därför kunna vara möjligt att genomföra dessa reduktioner trots EG-rättens momsregler.

2005-08-23

Mats Morin, LO